

Nr 867

Av fru **Gradin** och herr **Grebäck**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vissa museer och arkiv.*

(Lika lydande med motion nr 491 i Första kammaren)

Stockholm i januari 1970

Anita Gradin (s)

Erik Grebäck (cp)

Nr 868

Av herr **Gustavsson** i Alvesta m. fl., om *ekonomisk gottgörelse åt fru Elin Johansson.*

Den 19 februari 1959 arbetade ett lag patienter vid S:t Sigfrids sjukhus med skogsgallring ett stycke från sjukhusets inhägnade område. Härunder avvek en av patienterna, en sedan 1951 intagen psykopat och sexualmördare, från arbetsplatsen — vilken var svår att överblicka för vaktpersonalen — och överföll på en plats ungefär 800 meter därifrån fru Elin Johansson (nuvarande adress Håkan Sjögrens väg 8 A, Växjö), som han misshandlade svårt med en sopborste.

Efter denna misshandel för elva år sedan har Elin Johansson varit praktiskt taget helt arbetsoförmögen, under det första halvåret mestadels sängliggande. Fyra läkare har vid olika tillfällen, 1959, 1961, 1962 och 1964, undersökt Elin Johansson, som i flera perioder också har vårdats på sjukhus, konvalescenthem och psykiatrisk klinik. Någon märkbar förbättring i hennes hälsotillstånd har dock inte inträtt. Samtliga läkare har intygat att Elin Johansson alltsedan misshandeln har lidit av huvudvärk, yrsel, illamående, matthetskänsla, oro, koncentrationsstörningar, irritabilitet, minnesstörningar, ljuskänslighet samt rädsla och plågsamma minnen av misshandeln.

När biträdande överläkaren Ingrid Gottfries på psykiatriska kliniken i Lund undersökte Elin Johansson skrev hon i sitt intyg den 12 september

1961 att fru Johansson åsamkats bestående skador i form av nervlidande efter hjärnskakning, att hon visade hysteriska symtom och otillräcklig funktionsduglighet till följd av stark skräckupplevelse samt att hennes arbetsförmåga varit total under minst ett år efter misshandeln och därefter uppgått till ca 75 procent. Övriga läkare har efter undersökning av Elin Johansson kommit till enahanda resultat. Professor B. Jacobowsky har i egenskap av kronans läkare uttalat, sedan han studerat Elin Johanssons sjukdomshistoria men inte själv undersökt henne, att kausalsammanhanget mellan misshandeln och Elin Johanssons sjukdomstillstånd och arbetsförmåga är uppenbart samt att invaliditeten torde kunna uppskattas till 60 procent. Han förklarade också att Elin Johanssons sjukdomstillstånd med övervägande sannolikhet kan anses varaktigt. (Se även bilaga 1.)

Vården av kriminalpatienter är en verksamhet av farlig art, och kronan måste som huvudman för den statliga sinnessjukvården anses ha strikt ansvar för de skador som dessa patienter tillfogar allmänheten. Kronan måste därför anses ha s. k. företagaransvar och vara skadeståndsskyldig i detta fall. Om detta bestrides, kan i stället hävdas att kronan har s. k. principalansvar och därmed är skadeståndsskyldig för fel eller försummelser av underlydande organ och befattningshavare.

Elin Johansson uppbär i dag sjukpension med 310 kronor per månad. Det får anses vara ett rättvisekrav att hon från staten erhåller en ersättning som lättar åtminstone den ekonomiska börda hon pålagts genom denna misshandel av en patient för vilken staten i egenskap av vårdnadshavare har ansvaret.

Med det anförda hemställes,

- att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslår att fru Elin Johansson erhåller ekonomisk gottgörelse enligt till denna motion hörande specifikation (bilaga 2), nämligen:
- a) ersättning för förlorad arbetsförtjänst, hemhjälpkostnader, sjukvårdskostnader m. m., 20 579 kronor;
 - b) livränta för den gångna tiden, med avdrag för uppbyggnadsförtidspension, 57 988 kronor;
 - c) livränta fr. o. m. 1/1 1970 t. o. m. 21/9 1993 med 15 000 kronor per år samt med 7 500 kronor per år för tiden därefter, med avdrag för vad hon kan komma att uppbära i förtidspension;
 - d) 5 procents årlig ränta på livräntebeloppen från de särskilda förfallodagarna till dess betalning sker, allt räknat i 1970 års penningvärde.

Stockholm den 28 januari 1970

Rune Gustavsson (cp)

i Alvesta

Bengt Börjesson (cp)

i Falköping

Bertil Johansson (cp)

i Växjö

Bilaga

till motionen II: 868 rörande livränta till fru Elin Johansson,
Håkan Sjögrens väg 8 A, Växjö

1. Sakframställning enligt utdrag ur Växjö Rådhusrätts dom den 20 september 1966.

Den 19 februari 1959 var sedan omkring 14 dagar ett arbetslag med patienter från specialavdelningen vid Sankt Sigfrids sjukhus i Växjö sysselsatt med skogsgallring i ett skogsparti cirka 2 kilometer från sjukhusets inhägnade område. Arbetslaget bestod av åtta patienter och övervakades av två sjukvårdare. Bland patienterna ingick Åke Erik Gert Karlsson, som sedan år 1952 varit intagen på sjukhuset.

Arbetsplatsen var sank och bevuxen med snårskog och buskar. Sikten var nära nog obefintlig, och vårdarna kunde ej ha patienterna under kontroll. Utan att sjukvårdarna märkte det avvek Karlsson från arbetsplatsen och begav sig till 7—800 meter därifrån belägna »Brändö udde», där Elin Johansson och hennes familj bodde i en sjukhuset tillhörig fastighet. Karlsson gick in i bostaden och överföll Elin Johansson, som var ensam hemma. Han försökte slå omkull henne på golvet och tilldelade henne flera slag i bakhuvudet med en sopborste. Hon lyckades taga sig ut på förstugutrappan, men Karlsson höll fast henne i håret och gav med sopborsten henne ännu ett slag, som träffade över hjässan och var så kraftigt att hon vacklade till. Karlsson blev i detsamma skrämmd av en tillskyndande person och flydde ut på sjön Trummens is. Till följd av överfallet erhöll Elin Johansson — förutom flera sår och blåmärken — svåra psykiska skador av varaktig natur, vilka medfört att hon är så gott som helt arbetsoförmögen. — Karlsson blev år 1951 straffrifyklarad efter att ha försökt mörda sin mor och intogs på sinnessjukhus. Påföljande år överflyttades han till familjevård men återintogs på Sankt Sigfrids sjukhus sedan han i augusti 1952 på ett bestialiskt sätt dödat en kvinna i den familj, hos vilken han vårdades. Han var sexualmördare och tillhörde den allra farligaste kategorien kriminella psykopater. Karlsson var sådan att man aldrig kunde räkna med att han någonsin skulle ändra sig. Fastmera kunde antagas, att han, om han fick tillfälle, ånyo skulle förgripa sig mot en kvinna, med vilken han blev ensam.

2. I skrivelse den 19 november 1959 till justitiekanslersämbetet har medicinalstyrelsens disciplinnämnd anfört:

Karlsson hade före intagandet på sjukhuset gjort sig skyldig till två våldsdåd, varav det ena medförde döden. På grund härav måste Karlsson anses såsom potentiellt farlig. Även om Karlsson under vistelsen på sjukhuset visat sig vara ganska beskedlig och ej berett några större vårdsvårigheter, finner nämnden dock att Ewaldsson* ej borde ha låtit Karlsson delta i ett arbetslag såsom det förevarande, vilket arbetade på en plats som ej medgav effektiv övervakning med den sjukvårdspersonal, som var avdelad för

* dåvarande överläkaren vid Sankt Sigfrids sjukhus, L. Ewaldsson

ändamålet. Med hänsyn till att Karlsson under de perioder sedan hösten 1954, då han varit placerad i utearbetslag, icke enligt utredningen visat några rymningstendenser, anser nämnden den felbedömning, vartill Ewaldsson gjort sig skyldig, dock icke vara av beskaffenhet att böra för honom medföra ansvar. Sådana omständigheter ha ej framkommit, att fel eller försummelse kan ligga vederbörande sjukvårdare till last.

I målet är vidare upplyst, att — efter framställning från direktionen för Sankt Sigfrids sjukhus — medicinalstyrelsen i skrivelse den 25 mars 1960 till direktionerna för detta sjukhus och Sidsjöns sjukhus lämnat vissa föreskrifter rörande övervakningen av utearbete med patienter från sjukhusens specialavdelningar av innehåll, i huvudsak, att utearbetslag som regel ej bör bestå av flera än fyra, alternativt sex patienter med två respektive tre sjukvårdare som övervakare, att utearbetslag ej får placeras i arbete utanför sjukhusets inhägnade område i annat fall än då förutsättningar för effektiv övervakning är för handen samt att sjukvårdsläkaren har att personligen avgöra vilka patienter som skall ingå i arbetslaget ävensom att bestämma arbetslagets sammansättning.

I detta mål är ostridigt att Karlsson fått deltaga i ett arbetslag, som på grund av arbetsplatsens beskaffenhet icke kunnat effektivt övervakas av den för ändamålet avdelade sjukvårdspersonalen.

3. Vad härefter angår skadeståndsbeloppen har Elin Johansson såsom skriftlig bevisning rörande sitt sjukdomstillstånd åberopat läkarintyg som utfärdats den 8 september 1959 av regementsläkaren Gunnar Fogelström, den 12 september 1961 av tf biträdande överläkaren Ingrid Gottfries, den 28 juli 1962 av legitimerade läkaren vid psykiatriska kliniken i Lund, Bengt Lenninger och den 12 maj 1964 av överläkaren vid Riksförsäkringsverkets sjukhus i Tranås, Lars Wrigstad.

Av den sålunda upptagna utredningen framgår i huvudsak följande:

Vid läkarundersökning omedelbart efter misshandeln den 19 februari 1959 uppvisade Elin Johansson ett flertal sår och blåmärken efter slag mot huvudet, rivmärken på halsen och en svullnad i nacken, som ömmade starkt för beröring. Hon var starkt chockad, kunde knappt tala ett ord, darrade i hela kroppen, var likblek och kallsvettig. Hon uppgav att hon efter slagen mot ansiktet börjat må illa och kräkts, att hon icke förlorat medvetandet men att hon ej mindes sista delen av misshandeln. Under det första halvåret efter misshandeln låg hon mestadels till sängs och besvärades av huvudvärk, yrsel, illamående, matthetskänsla, oro, koncentrationsstörning, irritabilitet, minnesstörning, ljudkänslighet samt rädsla och plågsamma minnen av misshandeln. Då någon förbättring i hennes tillstånd ej inträdde remitterades hon till dåvarande Pensionsstyrelsens sjukhus i Tranås, där hon vårdades under tiden 2 maj—24 juni 1960 under diagnosen »status post commotio cerebri cum psychastenia». Behandlingen ledde till någon förbättring. Under en därefter följande månadslång vistelse å konvalescenthem inträdde ytterligare någon förbättring. På grund av bestående besvär remitterades hon i april 1961 till Psykiatriska kliniken i Lund, där hon efter undersökning den 12 april var intagen för vård under tiden 2 maj—3 juni och 26 juli samma år. Hon besvärades alltjämt av huvudvärk, yrsel, ljud- och ljuskänslighet, trötthet, minnes- och koncentrationsstörningar och av skräckfyllda minnen av misshandeln. Ingrid Gottfries, som undersökt Elin

Johansson å kliniken, har i sitt intyg den 12 september 1961 sammanfattningsvis uttalat, att anamnesen talade för att Elin Johansson genom misshandeln åsamkats dels en commotio cerebri, dels en akut »skräckneurotisk» insufficiens, som medfört att hon fortfarande hade utbredda besvär, främst i form av en måttligt inverterad skräckneuros, att det föreföll uppenbart att det fanns ett kausalsamband mellan de aktuella besvären och misshandeln samt att nedsättningen av arbetsförmågan uppskattningsvis varit total under minst ett år efter misshandeln och därefter uppgått till 75 procent. Den 13 juli 1962 genomgick Elin Johansson förnyad undersökning å psykiatriska kliniken i Lund. Lenninger, som utfört undersökningen, har i intyget den 28 juli 1962 uttalat, att ingen väsentlig förändring inträffat i Elin Johanssons hälsotillstånd sedan det föregående undersökningstillfället, att hennes tillstånd sannolikt var stationärt och att nedsättningen av hennes arbetsförmåga kunde bedömas uppgå till 75 procent. I samband med ansökan om förtidspension genomgick Elin Johansson slutligen undersökning vid Riksförsäkringsverkets sjukhus i Tranås. Den undersökande läkaren, Wrigstad, har i sitt intyg den 12 maj 1964 uttalat, att Elin Johansson, sedan föregående undersökning å sjukhuset år 1960 psykiskt förändrats på så vis, att hon nu verkade mera trött, förströdd och hade större koncentrations-svårigheter, varjämte ett betydande ränteneurotiskt inslag i bilden tillkommit, samt att hennes tillstånd torde bli stationärt tills ersättningsfrågan lösts på ett för henne tillfredsställande sätt.

Från kronans sida har åberopats ett av professorn B. Jacobowsky den 28 mars 1963 avgivet utlåtande, vilket i vissa delar åberopats jämväl av Elin Johansson. Jacobowsky, som icke själv undersökt Elin Johansson, har efter studium av hennes sjukdomshistoria kommit till den slutsatsen, att hennes sjukdom ej säkert och på sin höjd i ringa grad är av traumatisk neuros. I intyget anfördes vidare, att kausalsammanhanget mellan misshandeln och Elin Johanssons sjukdomstillstånd och arbetsoförmåga är uppenbart samt att invaliditeten knappast synes uppgå till 75 procent men dock överstiga 50 procent och snarast torde kunna skattas till 60 procent. Enligt Jacobowsky bör Elin Johanssons sjukdomstillstånd med övervägande sannolikhet anses varaktigt, men tänkbart är att en kur med något av de moderna antidepressiva medlen skulle kunna förbättra tillståndet i riktning mot ökade psykiska krafter och ökad arbetsförmåga.

— — —

Elin Johanssons ersättningsyrkanden

1. Ersättning för mistad arbetsförtjänst			
a) 19/2 1959—18/2 1960	1 500:—		
b) 19/2 1960—31/7 1960	503:—		
c) 1/8 1960—13/7 1962	8 787:—		
2. Ersättning för hemhjälpkostnader	10 528:—		
3. Ersättning för läkar- och sjukvårdskostnader ..	1 392:—		
4. Ersättning för sveda och värk	10 000:—	32 710:—	
5. Ersättning för lyte och men		20 000:—	
		<u>52 710:—</u>	
Avgår; uppburen sjukpenning	2 481:—		
Av Kungl. Maj:t tidigare tillerkänd ersättning	32 500:—		
./i däri ingående rättshjälp	2 850:—	29 650:—	32 131:—
		<u>29 650:—</u>	<u>32 131:—</u>
			20 579:—
6. <i>Livränta</i>			
14/7 1962—28/2 1969; 75 % av 10 000 = 7 500 kronor per år		34 687:—	
1/3 1967—31/12 1969; 75 % av 20 000 = 15 000 kronor per år		42 500:—	
		<u>77 187:—</u>	
Avgår; uppburen förtidspension	19 199:—	57 988:—	
		<u>19 199:—</u>	<u>57 988:—</u>
		<u>Kronor</u>	<u>78 567:—</u>
7. Livränta från och med den 1 januari 1970 med 15 000 kronor per år för tiden intill den 21 september 1993 samt med 7 500 kronor per år för tiden därefter; allt med avdrag för vad hon kan komma att uppbära i förtidspension.			
8. Å livräntebeloppen yrkas 5 procent årlig ränta från de särskilda förfalldagarna, tills betalning sker.			